

Pozabljena polovica Novega mesta

Marjeta Berkopec

Pred leti so v Novem mestu zasnovali zanimiv projekt Pozabljena polovica Novega mesta, ki je bil javnosti prvič predstavljen leta 2016. Številne ženske so v zgodovini Novega mesta pustile viden pečat, a je bila njihova vloga do danes prezrta. Projektna skupina, v kateri so se ob podpori Mestne občine Novo mesto povezali regijski NVO center – Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto (DRPD), Knjigarna in založba Goga in društvo Est=etika, kasneje pa še Slavistično društvo Dolenjske in Bele krajine, je pripravila predlog postavitve namensko oblikovanih obeležij posameznicam, ki so pomembno zaznamovale Novo mesto. Strokovna komisija je med več kot 70 predlogi izbrala 13 izjemnih žensk, ki so delovale od konca 19. in v prvi polovici 20. stoletja.

Na mednarodni dan žena v nedeljo, 8. marca 2020, se je uradno odprla nova sprehajalna pot Pozabljena polovica Novega mesta. Po tematski pešpoti po najlepših novomeških ulicah in sprehajalnih poteh ob reki Krki nas je vodila Meta Kocjan. Za obeležja izjemnim posameznicam so mestne »kvačkarice«, posameznice s tečaja ročnih del na novomeškem območnem združenju Rdečega križa in

ženske v okviru delavnic kreativnega šivanja v programu socialne aktivacije DRPD, izdelalečasne prostorske instalacije. Kasneje jih nameravajo nadomestiti s trajnimi obeležji.

Posameznice, ki so dobile obeležje, so: Ervina in Zora Ropas (glasbenici), Ilka Vašte (pisateljica), Marica Strnad-Cizerlj (pesnica, pisateljica), Marta Mušič Slapar (farmaceutka, gospodarstvenica, soustanoviteljica tovarne zdravil Krka), sestra Ivana Oblak (prva učiteljica gluhonemih deklic v slovenskem jeziku), Elizabeta Soklič (prva učiteljica na Gimnaziji Novo mesto 1926/1927), Marija Masten (prva slovenska kirurginja), Vilma Pirkovič Bebler (partizanka prvoborka, političarka), Vera Albreht (pisateljica, pesnica) in Marjeta Vasič (prevajalka). **Svoje obeležje pa sta dobili tudi ženski,**

ki sta svoje življenje in delo posvetili zdravstveni negi bolnikov: sestra Agneta Gerzin (prva predstojnica v ženski bolnišnici) in Marija Tomšič (prva medicinska sestra na Dolenjskem).

Agneta Gerzin je bila usmiljenka, redovnica Družbe hčera krščanske ljubezni. Z redovnim imenom s. Marjeta je v Novem mestu delovala od leta 1909 do 1927, s prekinitvijo od leta 1914 do 1916, ko je opravljala delo v bolnišnici Rdečega križa v Osijeku in bila leta 1917 odlikovana z vojnim križcem

Obeležja v obliki začasnih prostorskih instalacij
(Fotografija: Marjeta Berkopec)

za civilne zasluge tretjega razreda. V Novo mesto je prišla kot bolničarka eno leto po odprtju javne ženske bolnišnice, ki so jo leta 1908 prevzele v oskrbo sestre usmiljenke. Od leta 1916 do leta 1927 je bila t. i. hišna predstojnica oz. vodja bolniških strežnic v novomeški ženski bolnišnici. Sestre usmiljenke so opravljale svoje poslanstvo vse do leta 1948, ko so morale bolnišnico zapustiti zadnje redovnice. Po odhodu iz Novega mesta je s. Marjeto pot zanesla v Beograd, kjer je deset let delovala kot bolničarka in hišna predstojnica v sanatoriju Vračar, leta 1937 pa v Skopju kot bolničarka in hišna predstojnica v Domu sv. Marte. Že naslednje leto se je bolna vrnila v Ljubljano, po bivanju v sanatoriju Leonišče pa je okrevala pri domačih na Hotemežu. Drugo svetovno vojno je preživela kot hišna predstojnica v beograjski sirotišnici, po končani vojni pa je nekaj časa preživela najprej v Marijinem domu v Ljubljani in nato v Šentrupertu. Leto 1949 je prebila v upravnih zaporih, najprej na Kočevskem, nato v Škofji Loki, potem pa se je naselila pri domačih na Dolu pri Hrastniku. Zadnja leta življenja je preživela v Domu onemoglih sester na Raki pri Krškem, kjer je leta 1968 tudi umrla (<https://www.pozabljena-polovica-novegamesta.org/>).

Marija Tomšič je bila po doslej znanih ustnih in pisnih virih prva medicinska sestra na Dolenjskem. Svoje življenje je posvetila zdravstveni negi bolnikov in vzgoji negovalnega kadra, najprej na Zavodu za zdravstveno zaščito mater in otrok v Ljubljani, pozneje na ljubljanski Šoli za zaščitne sestre, kot glavna medicinska sestra kirurškega oddelka novomeške bolnišnice pa je leta 1946 postavljala temelje stroki zdravstvene nege v novomeški bolnišnici. Pod njenim vodstvom

se je več generacij mladih deklet izobraževalo za zdravstveno nego bolnika. Bolničarski tečajji, ki jih je organizirala Marija Tomšič, so v prvih povojnih letih zagotavljali kader predvsem potrebam bolnišnice in predstavljajo zametke kasnejšega izobraževanja v zdravstveni negi najprej v bolničarski, pozneje pa v srednji zdravstveni šoli. Ob tem je bila Marija Tomšič zelo aktivna tudi na področju društvenega življenja medicinskih sester, pobudnica ustanovitve novomeškega pododbora Društva medicinskih sester Slovenije in sedem let njegova predsednica. Za svoje delo je leta 1956 prejela odlikovanje **red dela III. vrste**, leta 1977 pa zlati znak (Seničar, 2013).

Obležje, ki sta ga v družbi drugih pomembnih posameznic za svoje plemenito poslanstvo prejeli Agneta Gerzin in Marija Tomšič, je lepo javno priznanje stroki zdravstvene nege.

Viri in literatura

Pozabljena polovica Novega mesta. Available at.: <https://www.pozabljena-polovica-novegamesta.org/> [9.3.2020]

Seničar, Z., 2013. *Marija Tomšič – pionirka zdravstvene nege na Dolenjskem.* In: Berkopec, M. ed. *Primeri dobre prakse v zdravstveni negi / 1. dnevi Marije Tomšič, Novo mesto, 21. in 22. januar 2009. Novo mesto : Splošna bolnišnica : Društvo medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov : Visoka šola za zdravstvo, pp. 13–22.*

Vabilo na pohod po poti Pozabljene polovice Novega mesta (Vir: <https://www.goga.si/sl/dogodki/sprehod-po-poti-pozabljene-polovice-in-branje/>)

8. marec, dan žena

Pohod po poti

*Pozabljene polovice Novega mesta
in zaključek z branjem literature*

pozabljena
polovica
Novega mesta